

УДК 655.59

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ВПК УКРАЇНИМ. С. Феш¹, Л. П. Запорожан²¹Українська академія друкарства,
вул. Підголосько, 19, Львів, 79020, Україна²Тернопільський національний економічний університет,
вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна

В умовах стрімкого зростання конкуренції між підприємствами в масштабах міста, країни, світу важливим питанням є ефективна організація підприємств галузі, формування вдалої моделі розвитку. Актуальність питання також визначається кризовими явищами в сьогоденній економіці та тим, що функціонування підприємства як злагодженої системи дозволяє долати вплив негативних факторів на економічне життя суспільства. У статті досліджується баланс дій механізму господарювання ВПК у державі. Значення галузі як складової національної економіки спонукає до формування її ресурсного забезпечення з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку національної економіки.

Ключові слова: ресурсне забезпечення, моніторинг, господарювання, видавничо-поліграфічний комплекс.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування національної економіки можливе лише на основі цілісного, взаємоузгодженого та збалансованого розвитку всіх підсистем, галузей і секторів. Відповідно, налагодження системи взаємозв'язків, яка забезпечує безперервність процесу відтворення, є важливим завданням макроекономічної політики. Особливе місце в структурі національної економіки займає видавничо-поліграфічна галузь, продукція якої використовується в усіх життєдіяльності, передусім — для задоволення освітніх, наукових, культурних та інформаційних потреб суспільства. Необхідною передумовою стійкого розвитку видавничо-поліграфічних підприємств є їх забезпечення відповідними ресурсами: природними, трудовими, матеріальними, нематеріальними, фінансовими, інформаційними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ресурсне забезпечення економічних систем широко досліджували зарубіжні та вітчизняні економісти, зокрема: Л. Абалкін, О. Алімов, В. Базилевич, К. Макконел, В. Микитенко, К. Миско, С. Мочерний та ін. Проблеми й перспективи розвитку видавничо-поліграфічної галузі вивчають такі вітчизняні науковці, як О. Афонін, Б. Дурняк, І. Копистинська, Є. Палига, І. Попов, М. Сенченко, М. Тимошик, І. Чиж, Л. Швайка, Ю. Швець, А. Штангрет та ін.

Мета статті. Дослідити ресурсне забезпечення видавничо-поліграфічної галузі України та сформувати ефективну ресурсно-інформаційну систему галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із факторів економічного зростання країни є обов'язковий розвиток національних промислових комплексів із ефективним виконанням функцій регулювання процесів ресурсного забезпечення. Комплексна успішність ВПК зумовлюється ефективною

діяльністю підприємств, які до неї належать, та забезпечує баланс дій механізму господарювання в державі. Значення галузі як складової національної економіки спонукає до формування її ресурсного забезпечення з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку національної економіки.

Термін «ресурсне забезпечення» розглядаємо як систему організаційно-економічних відносин, спрямованих на оптимальне, своєчасне й ефективне забезпечення виробництва ресурсами, що включає спрямування, розширення, поповнення й відтворення джерел ресурсів.

Варто зазначити, що особливості функціонування видавничо-поліграфічної галузі включають наявність авторського середовища, поділ інформаційних ресурсів, високий рівень використання розумової, інтелектуальної та творчої праці працівників, залежність від імпортованих матеріальних ресурсів тощо. На сьогодні ринок ресурсів галузі характеризуємо як стихійний, спонтанний механізм функціонування, що обумовлює нагальну потребу в формуванні ефективної системи державного регулювання ресурсного забезпечення, оскільки галузь є важливим інструментом забезпечення реалізації державної інформаційної політики, позитивного іміджу країни, культурного розвитку суспільства. Враховуючи соціальну корисність видавничо-поліграфічної діяльності, для надання балансу інтересів у галузі обґрунтовується необхідність досягнення узгодженості економічних інтересів головних суб'єктів на основі взаємодоповнюючої дії ринкового механізму та продуманого державного регулювання [6, с. 140].

Державний вплив на ефективне ресурсне забезпечення галузі має полягати у визначенні пріоритетних і стратегічних завдань, які не можуть бути гарантовані ринковими механізмами, а саме: ліквідації негативних відхилень обсягів виробництва видавничо-поліграфічної продукції шляхом залучення національних ресурсів; сприянні зниження собівартості видавничо-поліграфічної продукції; оновленні й переоснащенні матеріально-технічної бази видавничо-поліграфічних підприємств, розвитку целюлозно-паперового виробництва; включенні стратегічного плану видавничо-поліграфічної галузі в програми розвитку регіонів як пріоритетної галузі тощо. Визначені заходи доцільно здійснювати у формі податкового, митного, інвестиційного та інших видів регулювання, а також через удосконалення державного замовлення. Державний вплив має сприяти поступовому зменшенню залежності видавничо-поліграфічної галузі від імпортованої сировини та матеріалів для створення власного виробництва та максимально можливого використання вторинної сировини, оскільки зазначене є пріоритетом розвитку національної економіки. Активізація діяльності як видавничо-поліграфічних підприємств, так і підприємств з виготовлення матеріальних ресурсів, які використовує галузь, неможлива без впровадження спеціальних механізмів кредитування.

Важливою для ВПК є проблема обмеженої та недостовірної інформації про реальний стан внутрішніх і зовнішніх справ, оскільки в цьому комплексі задіяно більшість недержавних підприємств, які не підпорядковуються органам галузевого управління. Невизначеність підходів до специфічного управління галуззю не дає змоги владі реалізувати сформульовані завдан-

ня регулювання суб'єктів господарювання ВПК України. На сучасному етапі господарювання для прийняття оптимізаційних рішень у сфері ресурсного забезпечення застосовуються порівняно нові методи економічних досліджень. Насамперед це пов'язано з несистематизованістю інформації, яка відображає процеси ресурсного забезпечення, а також її застарілістю, дубльованістю, неповнотою даних, що ускладнює практику прийняття оптимізаційних рішень. Для усунення сформульованої проблеми щодо отримання достатньої інформації про соціально-економічне становище та динаміку подій конкретної країни чи її складових необхідно зібрати та опрацювати відомості, які найповніше відображають як соціальні, так і економічні зміни, піддаються систематизації, класифікації та узагальненню в кількісній формі [4, с. 79]. На нашу думку, найефективніший спосіб вирішення таких завдань у сфері ресурсного забезпечення ВПК України — організація моніторингу.

Головною проблемою для ВПК України залишається зниження загального обсягу випуску друкованої продукції, наростаюча тенденція зменшення масштабів поліграфічного виробництва. Друк займає провідні позиції на інформаційному ринку, його випереджають комплексні інтегровані засоби комунікацій, що обумовлено недалекою видавничою політикою, яка не врахувала вплив розповсюдження електронних засобів відтворення інформації на подальший розвиток ринку друкованої продукції. Другою за значимістю є сукупність взаємопов'язаних проблем — висока залежність вітчизняної поліграфії від імпорту, обумовлена неефективністю митного законодавства, технічною та технологічною відсталістю більшості підприємств від середнього світового рівня, що формує невідповідність потенціалу багатьох поліграфічних підприємств потребам ринку друкованої продукції.

Важлива для видавничо-поліграфічної сфери й проблема обмеженої та недостовірної інформації про реальну ситуацію, оскільки офіційна інформація досить часто є неповною, не завжди достовірною та оперативною. Для формування стратегічної програми розвитку галузі на основі ефективного ресурсного забезпечення необхідно проводити постійну діагностику внутрішнього й зовнішнього середовищ, використовуючи інформацію, отриману в результаті моніторингу, соціальних спостережень та експертних оцінок. Моніторинг середовища інформації доцільно здійснювати в межах трьох типів систем: іррегулярної, регулярної (періодичної) та системи неперервного огляду інформації. Послідовність проведення моніторингу ресурсного забезпечення видавничо-поліграфічної галузі на мікро-, мезо- чи макрорівні, що включає 12 етапів, визначається вхідною базою даних. Основними його ознаками визначено: наявність складу постійних та додаткових показників, що в сукупності мають забезпечувати гнучкість системи моніторингу; централізацію процесів збору, обробки та зберігання даних; безперервність спостереження за наявними ресурсами; цільову спрямованість на достатність, якість, самозабезпеченість та ефективність використання наявних матеріальних ресурсів.

Обсяги реалізації продукції целюлозно-паперового виробництва та видавничої діяльності мають тенденцію до збільшення, що свідчить про позитивну

динаміку розвитку, проте частка їх у загальному обсязі переробної промисловості знижується. Основними факторами, що впливають на таке негативне явище, є: слаборозвинена ресурсна база вітчизняних сировинних матеріалів; залежність підприємств від імпорту матеріалів і устаткування; невідповідність потужностей багатьох поліграфічних підприємств потребам ринку друкованої продукції; втрати від розміщення замовлень за кордоном; низька інвестиційна активність; дефіцит кваліфікованих кадрів на підприємствах; повільне впровадження у виробництво сучасних технологій; технічна зношеність поліграфічного обладнання; відсутність коштів на придбання нових машин та сучасних матеріалів.

Підприємства ВПК повинні визначити, яку роль вони відіграють у сучасних умовах на загальноукраїнському й регіональному ринках друкованої продукції. Необхідно провести аналіз можливостей власних і конкурентів, а також охарактеризувати перспективні обсяги використання друкованої продукції різного роду в регіоні та свою частку в забезпеченні цієї потреби. Відповідно до цього слід розробити стратегію розвитку підприємства і встановити витрати, потрібні для реалізації розробленої стратегії, запропонувати механізми отримання коштів на виконання визначених завдань, розрахувати терміни окупності необхідних капітальних вкладень.

Сьогодні дуже важливо представляти достовірну картину стану світової поліграфії і рівень поліграфічного виробництва в Україні, оцінювати силу впливу на поліграфію нових потужних засобів комунікацій, і на цій основі визначати стратегічні напрями вітчизняного ринку друкованої продукції та поліграфічних робіт, ринків обладнання, матеріалів, праці й капіталу. Завершальним етапом здійснюваного аналізу має стати стратегічна бізнес-модель у поліграфічній діяльності, яка адаптується до мінливих вимог медіаринку.

Варто виділити особливості виробництва і споживання в Україні картонно-паперової продукції, яка є основним матеріальним ресурсом галузі, її імпорту та експорту: переважна кількість асортименту певної продукції в Україні не виготовляється; найбільшим імпортером картонно-паперової продукції до України є Російська Федерація та Фінляндія, що в сукупності забезпечують 50% імпорту сировини; загальний імпорт картонно-паперової продукції більший за експорт; більшість усієї продукції українських виробників паперу і картону (майже 60%) постачається до Російської Федерації; вітчизняні картонно-паперові підприємства щороку експортують з України понад 40% загального об'єму виробництва, що підтверджує необхідність пошуку шляхів щодо збільшення своїх виробничих потужностей для реалізації ресурсного потенціалу, який не ефективно використовується, для зменшення залежності від закордонних поставачань та посилення позицій поставачальників української картонно-паперової продукції не лише на внутрішньому, а й на міжнародному ринках [3, с. 76].

У зв'язку з наявністю на сучасному етапі в економічних суб'єктів широкого кола критеріїв оптимального розвитку, пов'язаних з урахуванням нестабільності макроекономічних процесів, а також нерозвиненістю критеріїв урахування нечіткої вхідної інформації під час прийняття управлінських

рішень, використання традиційних підходів є недосконалим і вже не відповідає існуючим потребам.

Галузеві й територіальні інтереси не ідентичні, оскільки відображають різноманітну специфіку потреб. Поєднання їх має забезпечити взаємоузгодження намагань (намірів) галузей до збільшення виробництва та зниження витрат ресурсів на одиницю продукції (послуг) з інтересами регіону щодо найповнішого використання ресурсного потенціалу, оздоровлення природного середовища й задоволення потреб населення. Усі виробники, незважаючи на відмінності в локальних інтересах, зацікавлені в макроекономічній стабільності й національній безпеці. Отже, їх інтереси збігаються зі стратегічними орієнтирами держави. Адміністративні методи державного регулювання ВПК застосовуються за неефективності ринкового механізму та економічних засобів впливу [5, с. 31]. Інструментарієм адміністративного регулювання є: ліцензування, квотування, введення певних санкцій стосовно суб'єктів ринку, що не виконують установлених правил діяльності; застосування норм та стандартів, надання державних замовлень підприємствам, які повністю або частково перебувають у державній власності; регулювання за допомогою цін, метою якого є запобігання руйнації економіки.

Ринкові умови господарювання потребують прийняття оптимальних управлінських рішень щодо ефективного використання ресурсів. У процесі господарської діяльності ресурси взаємодіють та забезпечують майбутній економічний ефект, а залучення ресурсів вимагає певних умов. У системі оціночних показників ефективності ресурсів доцільно використовувати економічну категорію «ресурсний потенціал», який представляє систему ресурсів та додатково включає альтернативні ресурси й джерела їх постачання. Сукупність ресурсів створює базу для формування ресурсного забезпечення, що враховує спрямування, розширення, поповнення й відтворення джерел ресурсів.

Ресурсне забезпечення видавничо-поліграфічної галузі має певні особливості: стихійність, спонтанність механізму регулювання, формування, трансформація та розвиток на мікрорівні. Державне регулювання на основі використання адаптивних методів управління дозволяє уникнути невизначеності траєкторії розвитку галузі, яка функціонує в умовах ресурсних обмежень. Визначальним чинником, що гальмує підвищення конкурентоспроможності галузі, є відсутність координації при вирішенні завдань ресурсного забезпечення з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку національної економіки. Використання комплексного підходу макроекономічного регулювання ресурсного забезпечення передбачає: оновлення нормативно-правової, організаційно-економічної та інформаційно-методичної баз галузі, оптимізацію комунікаційних зв'язків між учасниками процесу для результативного їх функціонування.

Висновки. Підприємства видавничо-поліграфічної галузі не мають змоги працювати в умовах достатньої кількості потрібних та релевантних даних, унаслідок чого неможливо здійснювати довгострокове прогнозування необхідності в ресурсах. Регулювання ресурсного забезпечення галузі повинно відбуватися на трьох рівнях, а саме: мікро-, мезо- та макрорівні. Прийняття

оптимізаційних рішень щодо перспектив реалізації процесів ресурсного забезпечення доцільно робити на основі використання моніторингу, який проводиться на національному, регіональному, локальному рівнях та передбачає відстеження за єдиними стандартами параметрів ресурсного забезпечення на основі показників розвитку галузі, координацію процесів ресурсного забезпечення в межах області, міста (району), провадження його стратегії у межах виробництва. Організація багатofакторного моніторингу ресурсного забезпечення галузі є найефективнішим способом отримання необхідної інформації про стан її функціонування в державі, регіоні, місті. Прогнозно-аналітична оцінка, залежно від цілей та масштабів проведення, передбачає: по-перше, відстеження ефективності ресурсного забезпечення видавничо-поліграфічної галузі в Україні; по-друге, використання специфічних показників при дослідженні розвитку галузі; по-третє, зосередження зусиль на досягненні певних цілей і завдань.

Розвиток видавничо-поліграфічної галузі в Україні відбувається недостатніми темпами, характеризується значною залежністю від імпортованих матеріальних ресурсів при наявності та неефективності використання власного потенціалу. Слід враховувати, що необхідною умовою прискорення розвитку галузі є не лише наявність ресурсів, а й державне сприяння та підтримка реалізації галузевих конкурентних переваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афонін О. В. Національна книга / О. В. Афонін // Друкарство. — 2005. — № 3–4. — С. 28–31.
2. Броніцька Т. Видавнича діяльність України / Т. Броніцька // Вісник Книжкової палати України. — 2006. — № 6. — С. 11–14.
3. Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес. Консультативна програма з інвестиційного клімату, регіон Європа та Центральна Азія // Міжнародна фінансова корпорація. — К. : Міжнародна фінансова корпорація, 2009. — 225 с.
4. Зелінська Н. Дзеркало сучасної науки: книговидання в Україні / Н. Зелінська // Слово і час. — 2006. — № 9. — С. 75–82.
5. Копистинська І. Вітчизняне книговидання очима видавців / І. Копистинська // Друкарство. — 2006. — № 2. — С. 30–33.
6. Михайловська О. В. Макроекономічне регулювання ресурсного забезпечення видавничо-поліграфічної галузі / О. В. Михайловська // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. — 2011. — Вип. 2 (117). — С. 138–144.
7. Семиноженко В. Книговидання в Україні — «відкрита книга»? / В. Семиноженко // Урядовий кур'єр. — 2002. — 9 листоп. — С. 6–7.

REFERENCES

1. Afonin A.V. (2005), The national book publishing, № 3–4, pp. 28–31.
2. Bronitska T. (2006), Publishing in Ukraine. Bulletin of the Book Chamber of Ukraine. No 6, pp. 11–14.
3. Investment Climate in Ukraine as seen by business. Advisory Program on Investment Climate in Europe and Central Asia, IFC (2009), K, International Finance Corporation, K. Ukraine.
4. Zielinska N. (2006), Mirror of modern science: Publishing in Ukraine ,Word and time. No. 9, pp. 75–82.

5. Kopystynska I. (2006), Home publishing by eyes of publishers // *Typography*, No 2, pp. 30–33.
6. Mikhaylovska A. (2011), Macroeconomic regulation of resource support for publishing and printing, AV (Ed) Mikhaylovska ,Development of Market Relations in Ukraine: Scientific Papers, Vol. 2 (117), pp. 138–144.
7. Seminozhenko V. (2002), Publishing in Ukraine — «an open book»? , Government. Courier, No. 9, pp. 6–7 .

RENDS IN DEVELOPMENT OF PUBLISHING AND PRINTING IN UKRAINE

M. S. Fesh¹, L. P. Zaporozhan²

¹*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pidholosko St., Lviv, 79020, Ukraine,*
²*Ternopil National Economic University,
11, Lvivska St., Ternopil, 46000, Ukraine*
mirafesh@yandex.ua

With the rapid growth of competition among enterprises across the city, country, world, an important issue is an effective organization of the industry, forming a successful model of development. The relevance of this issue and determined the crisis in today's economy and that of the company, as coordinated system allows to overcome the impact of negative factors on the economic life of society. This paper examines the balance mechanism of action MIC entities in the state. The value of the field as part of the national economy leads to the formation of resource support based on the priorities of the national economy.

Keywords: *resource provision, monitoring, management, publishing and printing complex.*

Стаття надійшла до редакції 21.11.2014.

Received 21.11.2014.